

United States Holocaust Memorial Museum
Oral History Interview
Slovak Witnesses Documentation Project

United States Holocaust Memorial Museum

Rozhovor s Emíliou Muchovou

RG-50.688.0067.01.01

Dobrý deň, dobrý večer vám želáme.

Dobrý večer.

Môžete sa nám prosím predstaviť?

Som Emília Muchová.

Kedy ste sa narodili?

Tisíc deväť sto dvadsať sedem.

A kde ste sa narodili?

V Mokradi.

Kde sa nachádza Mokrad'?

Povyše Kubína.

A v Mokrade ste aj vyrastali?

Nie, tam som bola len polročná, potom sme išli do Istebného.

Hm. Takže tam ste vyrastali...

V Istebnom.

Ako dievča, hej?

V Istebnom.

A do školy ste kam chodili?

Do Kubína.

Hm.

A do Veličnej.

Paní Muchová, my sme sa spolu už stretli, pred nejakým časom...

Áno.

A vy ste nám vtedy porozprávali vaše spomienky na obdobie Slovenského štátu a Druhej svetovej vojny. Rozprávali sme sa o židovských osudoch.

Áno.

A my sme dnes prišli za vami znovu, aby sme si tieto vaše spomienky nakrútili na videozáznam.

Áno.

Tak sa chcem spýtať na úvod, že či ste ako dievča poznali nejaké židovské rodiny?

Nie, lebo my sme bývali na stanici a to bola taká odľahlá budova. Hore boli len tehelne a tam boli bytovky pre robotníkov. Takže...

Takže tam ste nemali možnosť?

No nie, nie.

Hm. A v Kubíne?

V Ku...

Keď ste chodili...

Do školy.

Do Kubína do školy...

Do školy.

Tak ste... boli ste v kontakte s niekým, kto mal židovský pôvod?

Tak do školy chodili.

Mali ste spolužiačky, alebo spolužiakov?

Spolužiakov.

Aj si pamätáte, ako sa volali?

Nie. Ja som pozabúdala kopu.

A do obchodov keď ste chodili, boli tu židovské obchody?

Bolo, dosť.

Hm. Na aký si spomínate?

Obchod?

Hm.

V Istebnom bol taký miešaný tovar, galantérka väčšinou. Nie, vo Veličnej, nie v Istebnom, vo Veličnej. No a potom v Kubíne boli obchody, a vo Veličnej boli krčmy, to boli tiež akože židovské. No v Kubíne bolo viac obchodov židovských.

Aj ste chodili do niektorého nakupovať?

Chodili sme. No ja nie, ale rodičia.

Vy ste s nimi chodili niekedy?

Nie. To mama chodila s batohom. Do batoha to kupovala.

Tak ako ste vedeli, že to boli židovské obchody?

No keď som chodila do školy.

Ako sa to dalo poznať?

Som chodila okolo nich, tak tie mena. Podľa tých mien, to väčšinou mali také nemecké mena.

Hm. Aj by ste si vedeli spomenúť na niektoré?

No to už ťažko teraz, v Kubíne toho bolo dosť hodne. Lendnerovci tam boli, aj myslím vo Veličnej boli Lendnerovci... Eichner, v Istebnom. No... tak viacej si už nespomínam.

Hm.

Viacej si nespomínam.

A v škole tí vaši... hovorili ste, že ste mali židovských spolužiakov. Chlapcov, hej?

Áno.

Dievčatá tam neboli, židovky?

Nie, židovky neboli.

Takže tí chlapci tam...?

Áno.

Chodili s vami?

Áno.

Do jednej triedy ste chodili spolu?

Do jednej triedy, to bola mešťianka, to som chodila osemročnú a potom bol ešte taký kurz. Mešťianka sa to volalo. Do toho kurzu som chodila. No a maturitu z gymnázia som si robila potom. Aj z priemyslovky.

Potom, ako po...?

Ako som už zamestnaná bola.

Aha. To bolo už po vojne, hej?

To už bolo po vojne.

Hm, hm. A koľko ste mali tých židovských chlapcov tam?

No asi traja. Traja asi.

Aj ste sa s nimi kamarátili?

Nie, lebo ja som bola z Istebného a oni boli z Kubína.

Hm.

Tak ja keď som skončila školu, tak som utiekala na vlak.

Hm. A aké boli vzťahy medzi deťmi?

Normálne.

Kresťanskými a židovskými?

To sme si nevedomovali. To bolo žiak... žiaci sme boli. Tam skôr známky. Cha, cha, cha.

Spomínate si na to obdobie, keď vznikol Slovenský štát?

No vtedy som ešte bola mladá, som si to tak nejako nie... ale viem o tom.

Zmenilo sa niečo také viditeľné v živote ľudí?

V živote...

V tom čase?

U nás sa nezmenilo nič, normálne sme žili, tak ako predtým.

A v škole?

V škole jedine tie obrazy sa pomenili, pozdrav, modlili sme sa, to bolo všetko.

Obrazy aké sa pomenili?

No prezidenta nášho. Tiso.

Hm. A pozdrav?

To vtedy sa mi zdá, že náboženský. Ani sme sa nezdravili v škole. Nie.

Učiteľov ste nezdravili?

Nie, lebo prišiel do triedy a to bolo všetko.

Hm. Hlinková mládež nebola u vás v škole?

Asi bola, ale ja som nebola členkou.

Hm. A Hlinkové gardy, boli v Kubíne? Spomínate si?

Boli, lebo chodili gardisti.

Chodili kde?

Tam po meste, som ich stretávala.

Hm. A ukazujete tuto na plece, čo tam mali?

Nič, len som si chcela toto napraviť, som zabudla, že je tam ten mikrofón.

Jaj? Som myslela, že mi ukazujete niečo v súvislosti s tými gardistami.

Nie, nie. Nie.

A podľa čoho sa dalo poznať, že niekto je gardista?

Podľa oblečenia.

Čo nosili?

Čierne.

Čierne...? Čo? Šaty, nohavice...?

Celí boli čierni.

Hm. A pri akých príležitostiach ste ich videli?

Tak keď som išla do školy, zo školy, tak som ich stretávala. Ináč ja som nechodila nikde, lebo my sme bydleli na samote, takže len do školy som išla a zo školy domov, to je všetko.

Hm. A ako sa tí gardisti správali k ľuďom?

Tak nás si nevšímali, detí. A k ľuďom... No čo viem, tak šikanovali tam zopár ľudí.

Ste videli niekoho takto, že by šikanovali?

Áno.

Koho?

No to na... na ulici.

A viete prečo? Vedeli ste prečo?

No vedela som prečo. Však bol Slovenský štát, boli gardisti, boli aj partizáni. Tak vedela som.

Hm. A koho ste videli, že by takto šikanovali?

To tie mena ja vám nepoviem.

Čo im robili?

Tak klčkovali ich.

Klčkovali ako...?

Búchali.

Gardisti tak niekoho ako udierali, bili?

Áno. Áno.

A ulici?

Áno. Tak ich sácali, tak...

A aký mali na to dôvod?

Ja si myslím, že židov tak prehánali.

To tuto v Kubíne na ulici ste videli?

V Kubíne na ulici.

Hm. A v tom období... na niektorých miestach nám ľudia vraveli, že boli také ako protizidovské... také známky prenasledovania židov. Že videli nejaké nápisy také hanlivé...

No tak to bolo.

Videli ste aj vy niečo také?

Áno, áno. Tak to bolo.

A si spomeniete, čo konkrétne?

Po obchodoch... „Preč so židami!“ a také.

Bolo to niekde napísané na obchode židovskom?

Kriedou to bolo popísané.

A tiež nám hovorili ľudia o tých gardistov napríklad, že chodili, robili si také ako keby prehliadky. Že tak pochodovali niekde vonku na verejnosti, na ulici, spievali piesne, videli ste niekedy niečo také?

Nie. Hovorím vám, že ja som išla... utiekala som na vlak a z vlaku domov, som aj moc nepochodila po meste.

A teraz ste spomínali, že tých židov oni tak šikanovali.

Šikanovali.

Ako sa dalo poznať, že bol niekto žid? Podľa čoho?

Hviezdy, hviezdy.

Hviezdy?

Hviezdy.

Aké hviezdy?

No to už neviem, či žlté, či aké hviezdy to mali. Ale šesťcípe myslím.

A tuto to mali niekde na hrudi?

Tuto toto takto.

Pri akej príležitosti ste videli tieto hviezdy? Na kom?

No na židoch. Jedine na židoch. No to... museli to nosiť. Takže som videla.

Hm. Tak niekde vonku, na verejnosti?

Vonku, na verejnosti.

A tí spolužiaci vaši židovskí, tí tiež nosili také označenie?

Aj tí nosili.

Do školy?

Áno.

A vedeli ste, prečo musia tie označenia nosiť?

Tak ja... ja som to vtedy nechápala tak. Ja som mala iné záujmy.

Ne... nedostali ste od niekoho nejaké vysvetlenie, že prečo je dôležité, aby zrazu boli tí židia...?

To som vedela, že ich naháňajú, som aj videla, ako ich naháňali do tých vagónov. A... a vedela som, že je Slovenský štát a že židov prenasledujú.

Hm. Aj vám niekto o tom v škole napríklad povedal? Nejaký učiteľ?

Nie, v škole sa o tom nerozprávalo.

A kde ste o tom tak najviac sa dozvedeli?

Doma.

Doma aj ste sa o tom rozprávali?

Áno.

A vaši rodičia aký mali na to názor? Čo hovorili?

Tak nepáčilo sa im vôbec, celá vojna sa im nepáčila. To bolo hrozné.

Aj ste sa bavili o tom, že čo sa teda s tými židmi deje, na takú tému ste sa rozprávali?

No aj poznali... naši poznali tých obchodníkov, chodili kupovať tam, takže ich poznali. No a mama za slobodna slúžila tiež u židov. Ale takto doma... ja som... ešte som bola mladá. Ja som sa strašne bála lietadiel.

Cha...

A na stanici jeden domček... už niečieho viac som sa nebála. Ale vtedy som pozat'ahovala okna, nebolo ani škáročky vidno. Čo so som sa bála.

Na niektorých miestach nám ľudia spomínali aj takú vec, že sa šírili také zvesti, že židia kradnú kresťanské deti a že ich zabíjajú...

To...

Používajú ich krv.

Áno, to som počula.

Od koho ste to počuli?

To sa hovorilo... Keď som chodila do Veličnej, dakedy som chodila aj peši, nie vlakom, tak keď išli dajaké auto, už som bola v garade. Som sa bála, že... cha, cha...

Ste sa báli, že aj vás takto unesú?

Áno.

A počuli ste o nejakom takom reálnom, naozajstnom prípade?

Nie. Nie, to len sa rozprávalo.

Hm. Spomínali ste pred chvíľkou, že ste videli aj nejakú situáciu na stanici.

Áno. To keď som chodila do tej školy, tak som na stanici čakala. A tam tie vagóny, do tých vagónov je ládovali.

Koho ládovali do vagónov?

Židov. Židov.

A vy ste ako vedeli, že to sú židia?

No mali tie hviezdy.

A kto ich tam ládoval?

No gardisti.

A tých ste poznali podľa čoho, tých gardistov?

No podľa toho oblečenia.

Môžete nám tak podrobnejšie popísať, že čo presne ste tam videli? Koľko tam bolo ľudí, koľko tam bolo tých židov?

Tých takých pre dobytok vagónov ich hnali... Tak čo ja viem? Dva vagóny boli, keď som sa ja pozerala. No ale tými vagónmi ich odvážali.

Takže boli tam dva vagóny nejaké...

Áno.

Ako vyzerali tie vagóny?

No pre dobytok. Také s tými štangľami, a tak...

Hm. A tam do tých vagónov hnali gardisti...?

Áno, židov.

Židov?

Áno.

Hnali, to je také...

Hnali.

Slovo, také drsnejšie...

Hnali. Hnali.

Ako sa k nim správali?

No drsne. Socali ich, kričali po nich.

Aj ste mohli počuť, čo po nich kričia? Dalo sa počuť?

To už som zabudla. To je dávno. Ale kričali... no tak len naháňali ich, aby išli.

A koľko tak odhadom tam bolo tých židov?

Tak čo ja viem, do dvoch vagónov koľko sa zmestí. Sto... možnože sto.

Hm. A gardistov tam bolo koľko?

Tých tam bolo zo šesť.

A boli aj nejaké ozbrojený?

No. Mali všetci zbrane.

Aké?

Pušky.

Hm. Tak na pleci nejaké?

Áno.

Aj ich používali, tie pušky?

Nie. Nie, nepoužívali ich, len ich hnali. Ako dobytok.

Hm. A potom tí židia nejaké nasadali do tých vagónov, alebo čo sa dialo?

No museli ísť do tých vagónov. Do tých vagónov ich hnali. To... to bolo strašné, to... plač, krik...

Spomeniete si aj, že akým spôsobom nastupovali ľudia do tých vagónov?

Také drevené schody dali im tam do tých vagónov. Alebo dosku a tak.

Aj ste niekoho poznali vy z tých židov, osobne?

Nie.

Aký tam boli ľudia, boli tam aj malé deti?

Boli aj deti.

Aj starší ľudia?

Boli aj starší.

Aj muži, aj ženy?

Áno. Aj muži, aj ženy.

Takže vyzeralo to tak, že celé rodiny, ako keby...?

Celé rodiny.

Tam boli?

Celé rodiny, celé rodiny.

A vraveli ste, že teda dva vagóny ste videli, také tie ako na dobytok. Boli tam ešte aj nejaké iné vagóny?

Boli normálne pre cestujúcich, také osobné. Ako sú teraz i vagóny.

Takže to boli iba dva osobitné nejaké vagóny pre tých židov?

Áno, áno.

A v tých osobných ostatných vagónoch kto sedel?

No normálni ľudia.

Tam ste nevideli, že by mali ľudia...? Cez okno, či ste nevideli, že by mali ľudia tie židovské označenia?

Nie, tam som ich nevidela.

A vy by ste mohli teda do takého vlaku nasadnúť?

Áno.

Oni potom nejako pripojili tie... tie vagóny k tomu...?

To už sa ani nepamätám, či ich zvlášť odvliekli, alebo s tým vlakom... asi zvlášť.

Hm. Takže tie vagóny mali zvlášť lokomotívu?

Áno.

Aj ste videli ten vlak prichádzať? Na stanicu?

Nie. Nie.

On tam stál, keď som ja tam bola.

Vy ste prišli a už tam bolo toto, hej?

A videli ste, že by tam niekoho aj privádzali, v tej situácii? Nejakí iní gardisti, že by privádzali ďalších ľudí?

Privádzali. Hej, do va... došikovali.

A odkiaľ, z ktorého smeru?

No ako sa ide na stanicu... ako vám to povedať? Stanica je tak trošku mimo mesta. Tak taká ulica tam bola jedna, záhradník, a stou ulicou a tade potom na stanicu.

A videli ste, ako ten vlak odchádza?

Nie.

Vy ste potom kam išli?

Ja som na ten svoj vlak išla.

Aha. Boli tam aj nejakí iní ľudia, ktorí sa pozerali na tuto situáciu?

Tí, čo cestovali vlakom.

A spomenuli by ste si, či to ľudia nejako okomentovali? Že čo sa tam dialo?

No tak viete, sa im to nepáčilo. S ľuďmi zachádzajú ako s hoviadkami, tak to... to sa nikomu nepáčilo. Ale všetci sa báli.

A keď tam tých židov privádzali, ako ich viedli? Išli peši, alebo ich nejako priviezli?

Peši.

Hm.

Peši.

Lebo myslím, že minule ste nám spomínali, že ste tam videli aj nejaké nákladné auta, že by priviezli židov tam na tu stanicu? Alebo to bolo pri nejakej inej príležitosti?

Áno, to som videla pri inej príležitosti. V meste.

A tam čo ste presne videli?

No ako stáli v tom... v takých nákladných autách, s bočnicami, no a tam stáli oni už a plakali, no. Podľa toho sme zistili, že... že gardisti už zase židov odvláčajú.

Hm. Takže to bolo niekde v Kubíne...

V Kubíne.

V meste, v centre?

V Kubíne, áno.

Aj si spomeniete, kde to presne bolo?

No gymnázium bolo tam, kde aj teraz je, bo to sme chodili do... to bola trieda v gymnázií, čo som ja chodila. Tak to cez celý Kubín sme museli ísť, takže som videla, keď ich viedli.

Vy ste videli, ako išlo auto a...?

Áno. Na aute boli nasadnutí židia.

Nasadnutí... tiež mali tie označenia na sebe? Židovské?

Tie museli mať. To museli nosiť.

A ako to auto vyzeralo?

Nákladné auto, nebolo zakryté, ale rovnou tie bočnice a len tak ľudia stáli tam.

Stáli na tej odkrytej...?

Áno.

Na tej korbe, hej? Boli tam... tiež tam boli s nimi tí gardisti?

No boli.

Aj na hore, na tom aute?

Aj na tom aute. Boli, s puškami boli.

A vedeli by ste si spomenúť, že či toto, čo vy ste videli, to auto a potom to nakladanie tých židov na stanici, že či to bolo v ten istý deň, alebo v priebehu...?

Čo som...

V priebehu týždňa? Alebo v akom časovom úseku sa to asi dialo?

Tak ono to dakedy aj každý druhý deň, keď... no toľko tých židov zase nebolo, v Kubíne.

Každý druhý deň ste videli čo?

Auto s nimi.

Hm. V priebehu asi akého dlhého časového úseku?

Behom týždňa. To... ale nie vždy som to videla, lebo keď sme išli do školy... však o ôsmej sa začínalo a do jednej sme boli v škole, takže o jednej som išla na vlak. Lebo ja rovnou z domu som išla na vlak a tak do Kubína.

Hm. A tu situáciu nakladania do vagónov na stanici ste koľkokrát videli?

No viackrát, to vám nepoviem presne, koľko. Viackrát.

A boli tam vtedy okrem tých gardistov ešte nejakí iní, že by tam boli nejakí žandári, alebo vojaci?

Len tých gardistov si pamätám. Možno, že boli aj vojaci. Alebo aj žandári.

To, čo vy si spomínate. Ako vám sa to vybavuje.

Tých gardistov si spomínam.

A vedeli by ste si aj spomenúť, že v ktorom to bolo roku? Alebo v ktorej triede vy ste boli, koľko ste mali rokov vtedy?

No to bolo cez vojnu, koľko som mohla mať rokov? Dvanásť. Asi dvanásť.

Už ste boli v tej meštianke? Hej?

Hej.

Hm.

No veď do mešťianky som chodila už do Kubína. Inač ľudovou som robila vo Veličnej.

Hm. A aká bola ročná doba, vybavuje sa vám?

To sa mi zdá, že to bolo v zime. Tak... tak sychravo bolo. Sme nosili kabáty. V zime to bolo.

Hm. A čo sa dialo potom, keď... keď židov zobrali? Ostali tu ešte nejakí v Kubíne žiť, bývať, boli ešte nejaké židovské obchody napríklad?

Nie, to zaniklo. To všetkých židov pobrali. A niektorí židi boli pochovávaní, keď sa im podarilo. No nie všetkým sa podarilo skovať sa, no... no niektorých pobrali, museli... Nemali nič s sebou, iba v takom kufríčku si dačo niesli a to bolo všetko.

Hm. A vedeli ste o niekom, kto sa skrýval? Kto bol niekde u niekoho ukrytý?

Ja neviem, len čo som počula, že boli poukrývaní. To aj tato Gaceková rozprávala.

A to ste sa...? To ste vedeli vtedy, v tom čase, alebo až...?

To som sa potom dozvedela.

Až neskôr. Hm. A s tými vašimi židovskými spolužiakmi, čo sa stalo?

Aj tých zobrali.

A videli ste, ako ich brali?

Nie, nevidela, ale nechodili do školy, takže ich museli zobrať.

Hm. Nevideli ste ich tam na tej stanici, lebo na tých autách?

Nie, nie.

Že by ich viezli?

Nie, to nie. To nie. Lebo to... hovorím, ja som išla do školy, to bolo chvíľu. Takže to oni ich mohli vozit' celý deň.

Hm. A čo sa stalo s tými obchodmi?

Zavreli sa. A to vyrabovali. Partizáni.

Videli ste nejakú rabovačku?

Nevidela, len počula.

Kto hovoril?

No to medzi ľuďmi sa tak rozprávalo. Aj sa aj rozprávalo, že aj naši partizáni vraždili židov a okrádali ich.

Hm. Tiež nám ľudia hovorili na niektorých miestach, že keď židov odviezli, tak sa robili také výpredaje. Z obchodov, alebo aj z tých domov ich. Také ako dražby, licitácie.

Hej, ale to neviem, lebo ja som na tu stanicu odišla a tam som nemala čo sa od koho dozvedieť.

Že ste nemali príležitosť také niečo vidieť?

Áno. To tak na samote sme bývali.

Prišli tuto do Kubína Rusi? Stretli ste sa s nejakými ruskými vojakmi?

Áno. Aj ma chceli zabiť.

Čože?

Cha, cha... no...

To prečo?

Takže jeden ručičku ma chcel bozkať, ja som sa mu nedala, tak potom, keď išli... išiel... išli bojovať ešte, a potom, keď išli naspať, hľadal ma, ale keď povedali, že ide pre mňa, tak som oblokom vyskočila a schovala som sa. Tak ma Rus nenašiel.

A to ako ste vedeli, že vás idú zabiť?

To... v dedine to ženy vedeli, ako som s nimi babrila. Cha... Smiali sa z toho. No a potom ma upozornili, že ide. A spávali u nás, Rusi, to už som bo la vo Veličnej, už nie v Istebnom. Dva týždni spali u nás, ja som nevedela variť ani piecť. A musela som im šišky robiť. Otec mi poradil, ako to mám robiť, celú noc som to pekla.

A tí... tí Rusi, ktorí boli u vás, tí sa ako správali?

No normálne. Pekne. No bývali u nás, tak normálne.

Lebo vraveli nám ľudia, že tiež zažili aj nejaké nebezpečné situácie s tými Rusmi, najmä teda ženy, bolo viac takých prípadov, takých situácií? Že teda ženy boli v nebezpečenstve pred... pred Rusmi?

Ale tak ktorá chcela, tak jasne že... ale ktorá nechcela... no tak ja som im ušla. Cha...

Cha... Ja by som teraz urobila krátku prestávku, dobre? Poradím sa ohľadne ďalších otázok, aby som sa stála iba ja len nepýtala, aby aj ostatní mali možnosť sa vás niečo opýtať.

...

Takže sme sa na chvíľočku ešte poradili, že teda máme ešte nejaké také doplňujúce otázky. Vy ste nám teda vraveli, že ste videli, ako židov na stanici v Kubíne...

Áno.

Nakladali, a že ste to videli viackrát.

Áno.

Takú situáciu. A tiež ste vraveli, že ste vedeli, že tí ľudia sú židia podľa toho, že mali nejaké označenia.

Áno.

Môžete nám popísať ešte raz, aké označenia to boli a kde to mali tí ľudia?

Hviezdy, tuto na tejto strane.

Hm.

No to museli nosiť, to nosili normálne po meste, aj v škole.

Takže všetci, aj deti.

Aj deti, všetci museli nosiť.

A bola niekedy taká situácia... lebo vraveli ste, že ste to videli viackrát na tej stanici...

Áno.

Že priš... že ste tam videli vlak, v ktorom už boli naložení židia...

Áno.

Z nejakých iných dedín, alebo z nejakých iných tuto...?

To... to neviem. To neviem. Boli naložení vo vagónoch a to... plač, krik... no...

Takže ste videli aj takú situáciu, že vlak stál, vagóny už boli také, že už v nich boli ľudia a zároveň ďalších teda na stanici v Kubíne...

Áno.

Nakladali?

Áno, áno.

A vraveli ste, že keď ich teda privádzali, aj to ste teda videli...

Áno.

Ako ich privádzali na tu stanicu?

Gardisti.

Išli peši.

Peši.

Že nevideli ste, že by vystupovali z auta, nákladného?

Niektorí, niektorých dovezli rovnou na aute, niektorí išli peši.

Aha, takže videli ste aj to auto na tej stanici, ako prišlo?

No ale to bolo... málo som bola na tej stanici.

Hm. A keď ste videli, že prišlo to auto, čo sa potom dialo?

No už niektorých židov mali naložených niektorých dovážali zase gardisti peši.

Hm. Takže tí z toho auta... ich vysadali von?

Áno.

Ako sa k nim vtedy tí gardisti správali?

No sácali ich. Nepekne.

Hm. A myslíte si, že bol nejaký rozdiel medzi tým, ako sa napríklad k židom správali ľudia na dedinách a v meste?

Normálne. Nie, neboli nejaké rozdiely. Normálne ako občanov, tak ich brali.

A keď boli tieto prenasledovanie židov...

No tak pomá... kto mohol, pomáhal. Poskrývali ich...

Viacšie tí na tých dedinách, alebo v meste?

Aj meste, aj na dedinách.

Hm.

No a nie všetkým sa podarilo. Ktorýsi pochytili.

A vy keď ste do tej Veličnej išli bývať, to bolo ešte počas...?

Vojny.

Vojny?

Počas vojny.

A tam boli gardisti?

Nie. Vo Veličnej neboli gardisti. Alebo aj boli, ale neviem o tom. Nepamätám sa, že by som bola videla.

Tých ste videli iba tuto v Kubíne?

V meste.

V meste. Hm. Aj takéto to šikanovanie...

V meste.

Hm.

Hovorím, vo Veličnej sme bývali zas tak trošku ďalej od dediny, tak tiež som nevidela moc.

Vy ste na takých samotách... cha...

Cha...

Žili, hej? Tiež by nás zaujímalo, že či ste niekedy videli... porozprávali toto, čo ste vy videli a čo ste zažili... či ste to niekedy porozprávali niekomu u vás v rodine? Či bola taká príležitosť? O tých deportáciách...?

Tak rozprávali sme sa, čo som videla.

Komu ste to hovorili?

No mame.

Vtedy, keď sa to dialo, hej?

Áno.

Hm.

To som viedla.

Aj vám rodičia nejako vysvetlili, prečo sa to deje?

Ani sme sa o tom nerozprávali. Bola vojna... Mama predávala lístky na stanici, takže ani nemala veľa... stále zamestnaná, takže... nerozprávali sme sa o tom.

A potom neskôr, keď už ste mali vlastné deti, hovorili ste im niekedy o týchto zážitkoch?

No filmy boli. Filmy pozerali. To vo filmoch bolo. Že to... to nebolo... však bolo dlho ešte, keď sme... keď sa vyhralo, komunisti boli.

Tak pri tých filmoch ste im tak hovorili, čo vy ste zažili?

Nie. Nie. To už som bývala v Istebnom, a z Istebného chodili do školy, no a potom boli na vysokej... ani sme sa nemali o tom kedy rozprávať, ja som mala dosť čo robiť.

Hm. A oni sami nejako neprišli sa vás pýtať, že...?

Nie, nie.

Hm.

Nie, to my sme u nás nerozprávali moc o tom. Mali sme svoje problémy.

Monika, any question? Ak už nebudú žiadne ďalšie otázky, tak by som vám chcela veľmi pekne poďakovať, za... za tento rozhovor. Sme veľmi radi, že ste prišli medzi nás a že ste sa s nami podelili o...

Cha.

O tieto vaše...

No moc vám nepovedala.

Zážitky.

Ale hej. Gaceková, ta... ta toho vie.

Aj vy ste nám povedali veľa. Verte mi.

Tak už môžem ísť?

Počkajte ešte sekundu, ešte nám neutečte, ešte príde pán Nathan sa s vami rozlúčiť, alebo možno ešte bude mať nejakú otázku, tak počkáme.

Hm.